

ГЕНДЕРНА УРБАНІСТИКА В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

канд. екон. наук, доц. **Бібік Н. В.**

канд. філос. наук, доц. **Фесенко Г. Г.**

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М.Бекетова*

Відповідно до концепції сталого розвитку міст, архітектурне середовище має бути таким, щоб забезпечувати комфортне буття усіх містян із дотриманням принципів просторової справедливості. У зв'язку з цим виникають й гендерні дискусії про облаштування «життєвих просторів», з точки зору можливостей реалізації «прав на місто» мешканцями та мешканками. Також розгортаються дискусії щодо значимості урбан-просторів для різних гендерних груп. Гендерні дискурси міста мають бути осмислені й з точки зору взаємодії різних гендерних груп з архітектурним середовищем (як «генеровані простори/gendered spaces»).

Проблеми якісного архітектурного середовища у містах, імплементації інноваційних гендерно чутливих технологій проектування міського ландшафту є надзвичайно важливими, про що свідчать відповідні завдання Цілей сталого розвитку ООН. Так, ціль 5 «Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат» містить два завдання, дотичних до міської політики безпеки територій, а саме:

- 5.2: «усунення всіх форми насильства по відношенню до всіх жінок і дівчат в суспільній ... сфері»;
- 5.4: «визнавати і цінувати неоплачувану працю з догляду й роботу з ведення домашнього господарства, надаючи комунальні послуги, інфраструктуру ...».

Ціль 11 «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів умов» містить наступні гендерно чутливі завдання:

- 11.2: «забезпечити всім можливість користуватися безпечними, ... доступними ... транспортними системами на основі підвищення безпеки дорожнього руху, зокрема розширення використання громадського транспорту, приділяючи особливу увагу потребам тих, хто перебуває в уразливному становищі, жінок, дітей, інвалідів і літніх осіб»;
- 11.7: «забезпечити загальний доступ до безпечних, доступних і відкритих для всіх ... громадських місць, особливо для жінок і дітей, літніх людей та інвалідів».

Примітно, що реалізація гендерних цілей щодо сприяння розширенню прав та можливостей жінок має здійснюватися у т.ч. шляхом «активнішого використання високоефективних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій» (Ціль 5:b). Спираючись на структурно-логічну декомпозицію Цілей 5 та 11 сталого розвитку (рис. 1), можна окреслити значимі аспекти гендерно сенситивного розуміння міста.

Відповідно до співвідношення 5 та 11 Цілей сталого розвитку, можна виокремити такі гендерно чутливі критерії міста:

- *рівень вуличного освітлення.* Відомо, що жінки, як правило, намагаються не ходити поодиночі в темний час доби, остерігаючись стати жертвами гендерного насильства. Отже, вулиці, площі, парки використовуються чоловіками у більшій мірі, ніж жінками (за опитуваннями, майже 60% жінок бояться йти самі по своєму району вночі, й тільки 17% - чоловіків).
- *рівень розвитку соціальної інфраструктури:* наявність спортивних майданчиків і залів, місць для відпочинку й прогулянок із дітьми, якість роботи комунальних служб. Навіть відсутність основних міських служб, які стають додатковим тягарем для жінок, є однією з форм гендерного насильства. Почуття небезпеки виникає у жінок і через низьку якість або відсутність муніципальних послуг (охорони здоров'я, житлово-комунальних тощо); міські території загального користування – рівень доступу до закладів культури, торгівельно-розважальних центрів, закладів з надання побутових послуг тощо;

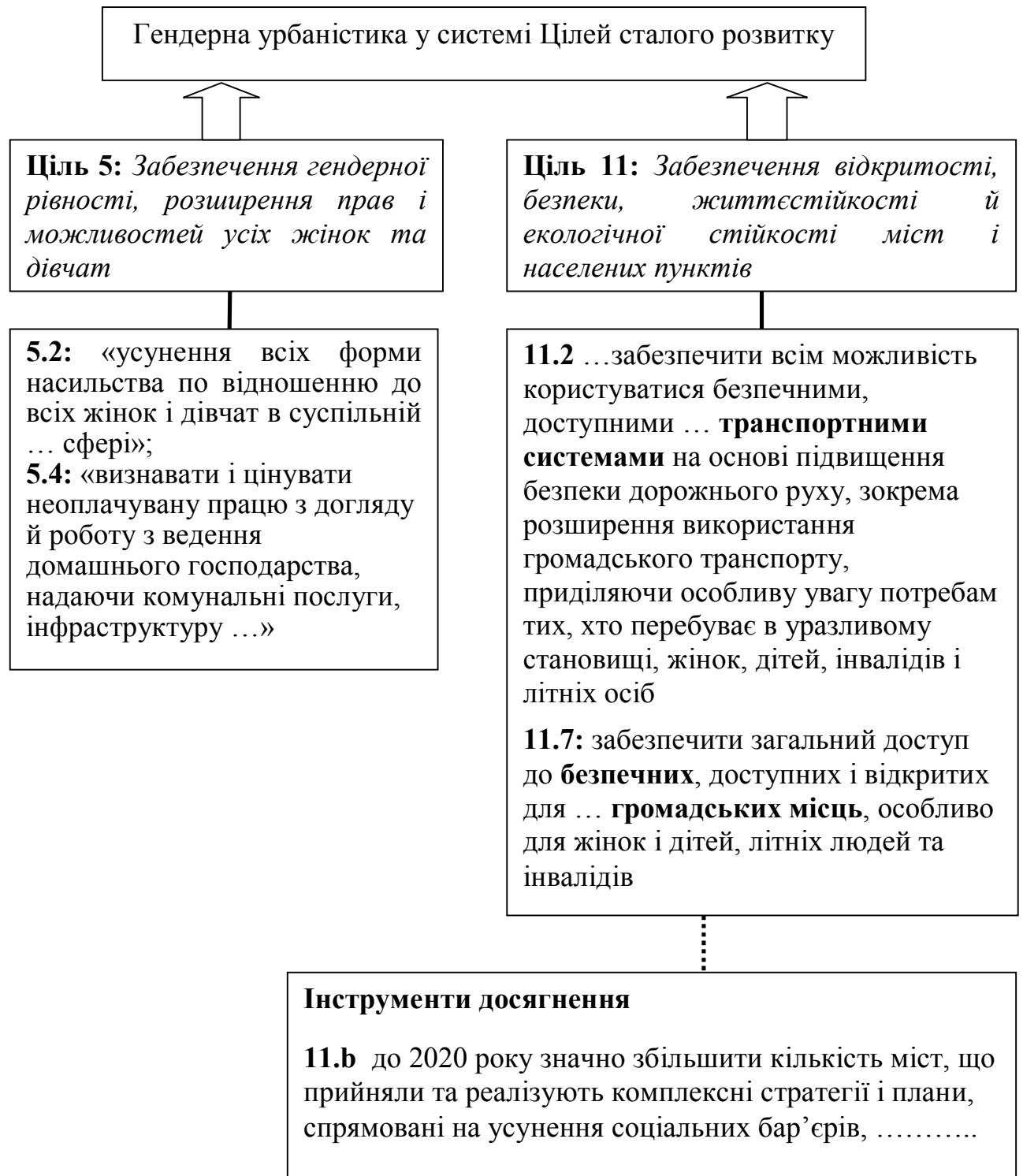

Рис. 1. Структурно-логічна декомпозиція феномену «гендерна урбаністика» в контексті Цілей сталого розвитку

- *рекреаційні території* – бульвари, парки (гідропарки, лугопарки, лісопарки, парки культури та відпочинку), сквери, набережні та ін. з точки зору створених умов для відновлення «життєвих сил» мешканця/мешканки міста; Важливо забезпечувати *архітектурну доступність*. Наприклад, подбати про безпечні та нормативні пандуси, а ще краще – про один плаский вхід для всіх. Адже пандуси часто збудовані з порушеннями і тому не забезпечують доступності.

Серед найактуальніших чинників небезпеки у місті - «якість і зміст інфраструктури». Перцептивна оцінка мешканцями їх присутності у міських просторах може виявлятися через страх – стан, який виражає невпевненість, зумовлений дійсною чи уявною загрозою фізичному або соціальному існуванню і благополуччю людини. «Страх відкритого простору» виявляється у сприйнятті вулиці чи окремого міського району як загрози особистій безпеці [1, с.167], зокрема, місто у темний період доби постає вразливим з точки зору здійснення злочинів. Ознаки «безладу» в ландшафті (наприклад, сміття або графіті) змушують людей відчувати себе менш безпечно, менш впевнено у публічному просторі.

Звертаючи увагу на те, що виявлення та задоволення потреби у безпеці відбувається у певному просторовому контексті, не можна ігнорувати й те, що міський простір є втіленням різноманітного досвіду містян. Зокрема, «параметри» «жіночого простору» часто актуалізуються у діапазоні «між загрозою фізичного насильства й відсіччю можливим посяганням» [1, с. 168]. Жіночий «страх перед злочинністю» часто переживається як «страх сексуального насильства». Реакція жінок на «страх злочину» зазвичай виявляється у свідомій ізоляції у власній оселі, що, у свою чергу, вказує на сталу тенденцію просторової несвободи жінок у місті. Саме тому, не випадково у феміністичній урбаністиці звертається увага на особливості просторової поведінки жінок – ухилення від перебування на вулиці після настання темряви, що змушує жінок відмовлятися від низки своїх потреб і можливостей (відвідувати різноманітні громадські заклади, мати роботу у нічний час, спілкуватися з друзями і т. ін. [2]. Ця реальність зменшує мобільну свободу жінок і дівчат у місті. Це знижує їх можливості бути залученими до навчання, роботи та

громадського життя. Це обмежує їх доступ до основних послуг та реалізації їх культурних і рекреаційних можливостей.

Необхідно виявляти «проблемні локації», які можна було б змінити з метою посилення почуття безпеки у мешканок у визначених місцях. Актуалізовано завдання «підвищити безпеку дівчаток в школі і по дорозі до школи, у тому числі шляхом створення безпечних умов за рахунок поліпшення таких елементів інфраструктури, як транспорт, освітлення, обладнання ігрових майданчиків» [4-6]. У центрі уваги мають бути визначені міські локації, де жінки переживають почуття незахищеності/небезпечності у різний час доби (неосвітлені вулиці; «бар'єри» пішого маршруту і т. ін.).

Не можна обминути питання організації специфічних міських просторів, які допомагають жінкам поєднувати родинні й професійні обов'язки (бо саме вони, незалежно від кар'єрної зайнятості, усе одно продовжують бути відповідальними за більшість «внутрішніх» завдань: догляд за дітьми, людьми похилого віку в сім'ях, покупки для сім'ї тощо). Жінки, «турбуючись про інших», думають про такі міські локації, як школи, лікарні, магазини, місця відпочинку. Такий інфраструктурний ландшафт міста стає частиною проектів творення гендерно справедливого міста.

У цілому сучасне містопланування має здійснюватися з урахуванням специфічних потреб різних категорій мешканців. При цьому слід зазначити, що публічний простір міста (площі, сквери, дворові території багатоповерхових будинків тощо) має бути відкритим та доступним для усіх мешканців/нок.

Література

1. Фесенко Г. Урбан-антропологічний дискурс філософії безпеки [Електронний ресурс] / Г. Фесенко // Гілея. – 2015. – Вип. 92. – № 1. – С. 166–170. – Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua/39773/1/1-Fesenko%20G.pdf>
2. Фесенко Г. Гендерно-чутливі локації в урбанізованому просторі [Електронний ресурс] / Г. Фесенко // Гендерний журнал «Я». – 2015. –

- № 2(38). – С. 4–6. – Режим доступу :
http://eprints.kname.edu.ua/43802/1/Fesenko%20G.G._4.pdf
3. Фесенко Г. Філософія міста у гендерній інтерпретації просторів / Г. Фесенко // Людинознавчі студії. – 2014. – Вип. 30. – С. 56 – 68. – Режим доступу :
http://ddpu.drohobych.net/filos_lud/wpcontent/uploads/2016/04/2014_7.pdf
4. Бібік Н. В. «Гендерні окуляри» для урбаністів / Н. В. Бібік, Г. Г. Фесенко, Т. Г. Фесенко // Гендер. Екологія. Здоров'я : матер. IV міжн. наук.-практ. конф., Харків, 21–22 квітня 2015 р.). – Харків: ХНМУ, 2015. – С. 41–42.
5. Фесенко Г. Гендерний аудит як практика сталого розвитку міст / Г. Фесенко // Гендерна політика міст: історія та сучасність. Вип.4 / матер. III міжн. наук.-практ. конф., Харків, 23 – 25 жовтня 2013 року): наук. зб. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – С. 234–237. – Режим доступу <http://eprints.kname.edu.ua/40342/1/234-237.pdf>.
6. Fesenko T. The safe city: developing of GIS tools for gender-oriented monitoring (on the example Kharkiv city, Ukraine) / T. Fesenko, G.Fesenko, N.Bibik // Eastern-European Journal of Interiorise Technologies. – 2017. – 3/2(87). P. 25 - 33. doi: 10.15587 / 1729-4061.2017.103054.